

Itsenäisesti ikääntyneenä

Tulevien eläkeläisten ihanne-elinympäristö

Katri Koistinen ja Minna Lammi

Moderniin kulutuskulttuuriin kasvaneet tämän päivän keski-ikäiset näkevät seniorivuotensa eri tavoin kuin sodan ja pulan sukupolvet. Entistä vauraampi ja terveempi ikääntyvä sukupolvi haluaa myös elinympäristöltä uudenlaisia asioita. Tässä artikkelissa tarkastelemme tyypikertomusten avulla, millaisia toiveita tämän päivän keski-ikäiset tulevat ikäännyttyään asettamaan elinympäristölleen. Hyödynnämme empiiristä aineistoa, joka on kerätty eläytymismenetelmällä. Modernisaatiokehityksen myötä ihmiset ovat alkaneet vapautua perinteisistä elämänkaariodotuksista, ja he pystyvät tekemään elämäntyyliä koskevia valintoja. Tämä näkyy myös tulevaisuuden toive-elinympäristössä, jossa halutaan elää itsenäistä kolmatta ikää erikäisten ihmisten kesellä.

Moderneissa, länsimaisissa kulutusyhteiskunnissa keski-ikäiset voivat ajatella elävänsä eläkkeelle siirtymisen jälkeen vielä vuosikausia. Näistä vuosista valtaosa kuuluu niin sanottuun kolmanteen ikään, jolla tarkoitetaan työiän ja vanhuuden välissä olevaa vaihetta. Kolmas ikä on nuorten eläkeläisten elämänvaihe, joka on usein aktiivista ja itsenäistä aikaa. Käsitteen hahmottelija, brittiläinen sosiaalishistorioitsija Peter Laslett (1989) luonnehtii tätä elämänvaihetta henkilökohtaisen hyvinvoinnin ajaksi. Kolmannessa elämänvaiheessa on siirrytty työelämästä eläkkeelle, omat lapset ovat kasvaneet aikuisiksi, ja eläkeläisillä on aikaa keskittyä omiin tekemisiin riippumattomina muista. Neljännessä ikävaiheessa, vanhuudessa, riippuvuus muista ihmisistä jälleen kasvaa.

Nopeasti vaurastuneessa ja kaupungistuneessa Suomessa kolmannen iän ilmiön synty voitaneen paikantaa kaupungistumisen, hyvin-

vointiyhteiskunnan rakentumisen ja kulutusyhteiskunnan kehittymisen myötä 1970-luvulle. Ikätutkijat ovat olleet 2000-luvulla kiinnostuneita muun muassa kolmannen iän sisällöstä (esim. Vaarama & Ollila 2008, Kärnä 2009). Suomalaiset kolmanteen ikään edenneet ovat tyytyväisiä elämäänsä. He elävät itsenäistä ja aktiivista vaihetta, johon kuuluvat hyvät sosiaaliset suhteet ja aktiivinen vapaa-aika. Yhä useampi eläkeläinen asuu yksin. Yksin eläjien osuus koko väestöstä on kasvanut tasaisesti usean vuosikymmenen ajan, ja yksin asujia on erityisesti ikääntyneissä enemmän kuin muussa väestössä (Tilastokeskuksen asunnot ja asuinolotilastot).

2000-luvun nuoret eläkeläiset kuuluvat sukupolveen, jonka taloudellinen tilanne on kohtuullisen turvattu. Vastikään eläkkeelle siirtyneiden eläketaso on parempi kuin pitkään eläkkeellä olleiden. Vasta 2000-luvulla vanhuuseläkkeelle on siirtynyt ihmisiä, joiden koko työura ajoittuu työeläkejärjestelmän voimassaoloaikaan. (Tuominen 2008, 19.) Kansaneläkkeen varassa olevilla ja niillä, joiden työura on jäänyt lyhyeksi, taloudellinen tilanne voi olla heikko. Pääosin eläkeläiset ovat kuitenkin entistä vauraampia, ja nämä eläkeläiset ovat myös yhä merkittävämpi kuluttajaryhmä (Myrskylä 2005). Omistusasumisen yleistyminen toisen maailmansodan jälkeen on parantanut asumisoloja. Asumisvarallisuus helpottaa tulevaisuudessa mahdollisuuksia muuttaa asumisen tapaa myöhemmälläkin iällä (Kärkkäinen, Matala, Tiitinen & Tyrkkö 1989, 65).

Vaurastumisen ja modernisaatiokehityksen myötä kulutuskulttuuri on erityisesti vauraissa länsimaissa muuttunut. Anthony Giddens on todennut, että modernisaation myötä ihmiset ovat alkaneet vapautua elämänkaariodotuksista. Elämänkaarella tarkoitamme tässä yhteydessä elämänkulkua, jossa iällä mitattavat elämänvaiheet (lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus) ovat selkeitä ja yksiselitteisiä. Erityisesti vauraissa länsimaissa ihmiset voivat tehdä nykyisin entistä vapaammin elämäntyyliään koskevia valintoja (Giddens 1991, 1999). Perinteisesti ikä on määrittänyt vahvasti aikuisen ihmisen elämäntilanteen, työaseman ja perhetilanteen. Elämänkaariodotusten murtuminen länsimaissa yhteiskunnissa on johtanut siihen, että iän perusteella tämänkaltaisten asioiden ennustaminen ei enää ole mahdollista. Työelämä on muuttunut epävarmemmaksi ja pätkittäiseksi. Koulutuksen ja työssäolon jak-

sottaminen on yleistynyt, ja nyky-yhteiskunnassa eläkeläinenkin saattaa olla opiskelija. Vanhemmiksi puolestaan tullaan usein vasta lähellä keski-ikää. Muutokseen ovat vaikuttaneet monet yhteiskunnalliset muutokset kuten vaurastuminen, yksilöllistyminen ja lääketieteen kehittyminen. Pirjo Nikander on huomauttanut ikävaiheiden rajojen hämärty-misen johtaneen pidentyneeseen aikuisuuteen. Kolmatta ikää voidaan-kin pitää yhtenä viitteenä tästä. Yksiselitteinen elämänkaari on muuttu- nut erilaisia polkuja ja aikataulutuksia mahdollistavaksi elämänkuluksi. (Nikander 1999, 29.)

Modernissa yhteiskunnassa yksilöillä on valinnanmahdollisuuksia ja -ajankohtia enemmän. Menneet virheet eivät ehkä ole yhtä kohta- loppaita kuin aiemmin; avioliitosta voi halutessaan erota ja mennä uu- teen liittoon, eläkkeelle jääminen voi tarkoittaa uutta mahdollisuutta kehittää itseään, uutta alkua. Yksilön elämään voi mahtua useita al- kuja. Elämäntyylivalintojen tekeminen liittyy myös kulutustavan va- litsemiseen. Kulutustapoja saatetaan myös perustella elämänvaiheella. Usein nuoruuteen liitetään tuhlaileva kulutus, mutta myös lapsiper- heiden ajatellaan olevan kulutusiässä (Autio 2006, 15–16; Huttunen & Lammi 2009, 87–98). Modernissa yhteiskunnassa myös lapsuuden näh- dään kaupallistuneen (Wilksa 2008). Sen sijaan varttuneempaan ikään ajatellaan kuuluvan säästäväinen ja harkitsevainen kulutus, vaikka ny- kyään keskustellaankin entistä vilkkaammin myös kulutuskykyisistä ja -haluisista eläkeläisistä. Harkitsevaisuuteen liittyy ainakin osin suo- malaisessa kuluttajavalistuksessa pitkään vallalla ollut säästäväsyyden ihanne ja säästäväsyydyskasvatus (Heinonen 1998; Lammi 2006). Säästä- väisyys sinällään ei enää ole yhtä itseisarvoista kuin aiempina vuosi- kymmeninä. Keskustelut ekologisesta selkärepuusta, hiilijalanjäljestä ja muista ympäristön kuormittumiskysymyksistä ovat tuoneet kuluttajien puheisiin uudenlaisen painotuksen, jossa säästäväsyyys liitetään kestä- vään kehitykseen (Huttunen & Lammi 2009, 92–93).

Artikkelimme pyrkimyksenä on tarkastella keski-ikäisten toive-elin- ympäristöä eläkeiässä elämänkaariajattelua hyödyntäen. Olemme kiin- nostuneita siitä, tukevatko toive-elinympäristöjen kuvaukset Giddensin ajatusta elämäntyylien vapautumisesta. Elämänkaariodotusten murtu- minen tarkoittaisi yksittäisten kuluttajien elämässä sitä, että toive-elin-

ympäristöä voidaan ajatella hyvinkin yksilökeskeisesti. Ympäröivä yhteisö ei sanele, miten yksilön pitää elää ja asua elämänkaaren eri vaiheissa. Tämä johtanee myös kuluttajien toiveiden erilaistumiseen. Tarastelemme ihanne-elinympäristöjä 40–60-vuotiaiden eri puolella Suomea asuvien kirjoittajien kertomusten kautta. Vastajaat kuvittelevat kertomuksissaan itselleen hyvää ja huonoa elinympäristöä tulevaisuudessa, eläkeläisinä. Huonon elinympäristön kertomusten vastakkaisuus hyvän elinympäristön kertomuksiin verrattuna varmentaa kuvaa siitä, millainen on hyvä elinympäristö eläkeläiselle. Olemme myös kiinnostuneita siitä, mitä vastaajien toive-elinympäristöt vaativat erilaisilta yhteiskunnan toimijoilta, kuten kunnilta, yksityisten palvelujen tarjoajilta ja kolmannen sektorin toimijoilta.

Eläytymismenetelmä ja eläytymismenetelmäaineiston keruu

Tässä artikkelissa käytetään empiirisenä aineistona eläytymismenetelmän avulla tuotettuja kertomuksia. Eläytymismenetelmällä tutkimusaineiston keräämisen keinona tarkoitetaan lyhyiden tarinoiden tai kertomusten kirjoittamista tutkijan kehyskertomuksessa antamien ohjeiden mukaan. Kirjoittaja vie mielikuvituksellaan kehyskertomuksessa esitetyn tilanteen eteenpäin tai kuvaa, mitä on täytyntä tai voinut tapahtua ennen kehyskertomuksessa esitettyä tilannetta (Eskola 2007, 71.)¹. Tässä tutkimuksessa vastaajien piti eläytyä tilanteeseen, jossa he ovat jääneet eläkkeelle ja kuvailla, millainen olisi hyvä tai huono elinympäristö eläkeläiselle (ks. taulukko 1.)

Eläytymismenetelmällä tuotetut kertomukset eivät välttämättä kuvaa todellisuutta vaan kertovat siitä, mikä saattaa toteutua ja mitä eri asiat merkitsevät. Eläytymismenetelmä antaa vastaajalle mahdollisuuden vapaasti kertoa, mitä ajattelee kyseisestä aiheesta. Ajattelua ei

---

1 Eläytymismenetelmässä on kaksi eri vaihtoehtoa. Passiivisessa muodossa tutkimushenkilöille kuvataan jokin tilanne ja he kirjoittavat tarinan tai kertomuksen saamiensa ohjeiden perusteella, kuten nyt käsillä olevassa tutkimuksessa. Aktiivisessa muodossa tutkimushenkilöille kuvataan jokin tilanne ja määritellään heidän roolinsa siinä. Tarina etenee henkilöiden tilanteesta tekemien tulkintojen kautta eräänlaisena roolileikkinä. Henkilöt esittävät tilanteen keksien itse vuorosanat ja tilanteen kulun. (Eskola & Suoranta 1998, 111–118.)

Taulukko 1. Kehyskertomukset

	Kehyskertomus
Eläkeläiselle hyvä elinympäristö	Kuivitelte, että olet jäänyt eläkkeelle, olet yli 60-vuotias ja asut yksin. Käytä mielikuvitustasi ja kirjoita kuvaus, millainen on mielestäsi eläkeläiselle hyvä elinympäristö ja millaisia mahdollisuuksia se tarjoaa. Kuivitelte ihanne-elinympäristö ja mieltä esimerkiksi, miten asut hyvässä elinympäristössä ja miten palvelut (julkiset ja yksityiset), harrastuspaikat ja virkistysalueet/viheralueet sijoittuvat kotiin nähden. Kuvaile erityisesti, miten eläkeläisenä hankit päivittäistavaroita hyvässä elinympäristössä ja millaisia muita usein tarvitsemiasi palveluita voit hankkia päivittäistavarapalveluiden yhteydessä.
Eläkeläiselle huono elinympäristö	Kuivitelte, että olet jäänyt eläkkeelle, olet yli 60-vuotias ja asut yksin. Käytä mielikuvitustasi ja kirjoita kuvaus, millainen olisi mielestäsi eläkeläiselle huono elinympäristö ja millaisia rajoitteita se asettaisi. Kuivitelte huono elinympäristö ja mieltä esimerkiksi, miten asut huonossa elinympäristössä ja miten erilaiset palvelut (julkiset ja yksityiset), harrastuspaikat ja virkistysalueet/viheralueet sijoittuvat kotiin nähden. Kuvaile erityisesti, miten eläkeläisenä hankit päivittäistavaroita huonossa elinympäristössä ja millaisia muita usein tarvitsemiasi palveluita et pysty hankkimaan päivittäistavarapalveluiden yhteydessä.

kahlehdita yksityiskohtaisin kysymyksiin tai tarkoin ennakkoon määrätyin teemoin. Olemassa oleva oma elinympäristö ei niinkään rajoita sitä, mitä vastaaja voi hyvästä tai huonosta elinympäristöstä kirjoittaa, vaikka elämä ja kokemukset elinympäristöstämme aina vaikuttavat ajatteluunne ja ajatuksiinne.

Artikkelissa käytetty aineisto on kerätty keväällä 2008 Kuluttajatutkimuskeskuksessa toteutetussa ja ympäristöministeriön Ekotehokas yhteiskunta -tutkimusohjelmaan kuuluvassa tutkimushankkeessa (ks. Koistinen & Tuorila 2008). Aineisto kerättiin Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen (YTK) Autoriippuvainen yhdyskuntarakenne ja sen vaihtoehdot -tutkimuksen kyselyn yhteydessä ja Kuluttajatutkimuskeskuksen (KTK) Kuluttajapaneelin avulla.

Kehyskertomukset eläkeläiselle hyvästä tai huonosta elinympäristöstä lähetettiin kumpikin vastattavaksi 185 kotitaloudelle, joissa asuu yksi tai kaksi 40–60-vuotiasta henkilöä. Lisäksi kotitalouteen sai kuulua muun ikäisiä henkilöitä, mutta vastauspyyntö osoitettiin 40–60-vuo-

tialle henkilölle. Tämän ikäiset ovat vielä pääsääntöisesti työelämässä. Seuraava merkittävä vaihe monelle on eläkkeelle jääminen, joten sen pohtimisen ajateltiin olevan heille luontevaa. Kotitaloudet asuivat eri puolella Suomea eri kokoisilla paikkakunnilla. Kertomuksien kirjoittajien omat elinympäristöt olivat siis hyvin monenlaisia. Yhteensä eläkeläiselle hyvää elinympäristöä kuvasi 75 vastaajaa ja huonoa elinympäristöä 65 vastaajaa (ks. tarkemmin Koistinen & Tuorila 2008, 12–14). Kertomusten määrää voi pitää laadulliseksi aineistoksi laajana ja aineistoa analysoitaessa oli havaittavissa selvää kylläntymistä.

Aineiston analyysinä tyypittely

Eläytymismenetelmällä koottua aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin. Kertomukset analysoitiin teemoittelemalla tutkimuksessa ”Millainen olisi hyvä elinympäristö? – Asukkaiden näkemyksiä elinympäristöstä, asumisesta ja palveluista eri elämänvaiheissa” (Koistinen & Tuorila 2008). Kertomuksia luettaessa löydettiin tutkimuksen tavoitteen kannalta keskeisiä teemoja ja lopullisiksi teemoiksi muotoutuivat asunto, asuinalue, liikkuminen, palvelut ja sosiaaliset suhteet (Koistinen & Tuorila 2008, 14). Kehyskertomuksen perusteella oli odotettavaa, että vastaajat kuvaavat asuinalueita ja palveluita. Vaikka kehyskertomuksessa ei erityisesti pyydetty kuvaamaan liikkumismahdollisuuksia tai sosiaalisia suhteita, niistä kirjoitettiin paljon. Tämä osoittaa osaltaan, että eläytymismenetelmä sinällään tai kehyskertomukset eivät kahlitse vastaajia, vaan ennemminkin innostavat ja kannustavat tuomaan esiin itselle tärkeitä asioita.

Jokaisesta kertomuksesta koottiin teemoittain keskeiset tiedot sekä kuvaavimmat lauseet taulukoihin, joissa oli myös vastaajien taustatiedot. Taulukkojen avulla oli helpompi muodostaa kokonaiskuva aineistosta kuin selailemalla satoja sivuja kertomuksia. Laadituista laajoista teemataulukoista oli suuri apu jatkettaessa aineiston analysointia tyypittelemällä.

Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään selviksi ryhmiä samankaltaisia kertomuksia. Teemataulukkojen avulla laadittiin karkea tyypittely ja tä-

män jälkeen ne järjestettiin tyyppien mukaisiin ryhmiin. Kertomuksia luettiin tyypeittäin ja osa siirrettiin tarkemman luvun yhteydessä tyyppiryhmästä toiseen. Osa vastaajien laatimista kirjoituksista oli niin lyhyitä, vain muutama ranskalaisin viivoin esitetty kommentti, ettei niitä voinut pitää varsinaisina kertomuksina. Näitä vastauksia ei luokiteltu kuuluvaksi mihinkään tyyppiin. Näissäkin vastauksissa esitetyt asiat tulivat esiin muissa kertomuksissa. Osa kertomuksista on luokiteltu kuuluvaksi kahteen eri tyyppiin, koska niissä on kuvattu, millainen olisi hyvä tai huono elinympäristö hyväkuntoiselle ja millainen huonokuntoiselle eläkeläiselle. Lopulta kertomukset oli jaettu tyyppeihin. Sen jälkeen ryhdyttiin laatimaan kustakin ryhmästä tyyppikertomusta, jossa pyritään kiteyttämään kaikki oleellinen. Parhaimmillaan ne kuvaavat laajasti ja mielenkiintoisesti, mutta silti taloudellisesti aineistoa (esim. Eskola & Suoranta 1998, 182).

Tyyppikertomuksen voi laatia kolmella erilaisella tavalla (Eskola & Suoranta 1998, 183). Kertomusjoukosta voi valita yhden tyyppillisen kertomuksen edustamaan koko joukkoa. Tähän ratkaisuun ei päädytty sen vuoksi, että yhdeksi tyyppiä järjestetyt kertomukset muistuttivat kyllä sisällöltään toisiaan, mutta ne olivat pituudeltaan ja kirjalliselta ulosanniltaan varsin erilaisia. Täten olisi ollut vaikeaa valita laajasta joukosta vain yhtä edustamaan koko tyyppiä. Toinen tapa laatia tyyppikertomus on kirjoittaa uusi kertomus, johon tutkija kokoaa sellaisia asioita, jotka esiintyvät suurella joukossa tai jopa kaikissa aineiston kertomuksissa.

Kolmas ja tässä artikkelissa käytetty tapa rakentaa tyyppikertomus on ottaa siihen mukaan asioita, jotka esiintyvät suurella joukossa kirjoituksia, kuten tavassa kaksi. Sen lisäksi tyyppikertomusta kirjoitettaessa mukaan otetaan myös asioita, jotka ovat esiintyneet vain yhdessä tai muutamassa kirjoituksessa. Kun tyyppikertomusta laadittaessa käytetään sekä kaikille kertomuksille yhteisiä aineksia että vain joillekin ominaisia asioita, on tärkeää huolehtia, että tyyppikertomuksesta muodostuu sisäisesti looginen. Tehdyn analyysin perusteella leimallista on, että vaikka tyyppikertomukseen otetaan mukaan joitain yksittäisiä asioita yhdestä tai muutamasta kirjoituksesta, nämä asiat lähinnä syventävät ja tarkentavat tyyppikertomusta. Voisi jopa olettaa, että näitä yksittäisiä asioita olisi mainittu useammassakin aineiston kirjoituksessa, jos

kirjoittajat olisivat pohtineet yksityiskohtaisemmin esittämiään asioita. Edellä esitetyllä tavalla laaditut tyyppikertomukset kuvaavat näkemyksemme mukaan monipuolisimmin ja rikkaimmin analysoitua aineistoa ja tuovat aineistosta esiin hienosyisiä vivahteita, jotka jäisivät muilla tyyppikertomuksen laatimistavoilla piiloon.

Laaditut tyyppikertomukset ovat kirjoituksia tulevaisuudesta. Ne kertovat siitä, millaisia käsityksiä, merkityksiä, toiveita ja huolia tämän päivän keski-ikäiset ja lähellä eläkeikää olevat liittävät eläkeläiselle hyvään ja huonoon elinympäristöön.

Eläkeläiselle hyvä elinympäristö – neljä tyyppikertomusta

Vireää vanhuutta keskustassa

Palasin juuri päivätansseista ja laitoin kenkäpussin eteiseen odottamaan ensi viikkoa. Ei tiedä vaikka löytäisin sieltä vielä kaveriksi virkeään papan! Asun keskikokoisen kaupungin keskustassa hissillisessä kerrostalossa, en aivan ydinkeskustassa, mutta kävelyetäisyydellä kuitenkin. Autoa en tarvitse, sillä julkiset yhteydet niin lähialueille kuin kauemmaksikin ovat hyvät. Jos tarvitsen pientä asennus- tai korjausapua asuntooni, voin pyytää yhtiömme talonmiestä auttamaan pientä korvausta vastaan.

Kolmioni keittiö on aika pieni, mutta se ei minua haittaa, sillä teen siellä lähinnä aamu- ja iltapalan. Lounaalla käyn päivittäin ulkona, koska haluan syödä joka päivä eri ruokaa eikä yhdelle ihmiselle oikein kannata tehdä ruokaa. Ympäristössä on monia pieniä ravintoloita. Useimmiten käyn naapuritalossa sijaitsevassa viihtyisässä lounaskahvilassa ja tapaan samalla myös muita eläkeläisiä, sillä kokoonnumme rupattelemaan ja syömään yhdessä puolilta päivin. Jos joku jää pois, niin soittelemme perään.

Ylimmän kerroksen läpitalon huoneistooni kuuluu pihan puolella oleva tilava lasitettu parveke. Parveke on kesällä pieni puutarhani ja päiväunipaikkani, ja tuleepa siellä usein kahviteltuakin. Parvekkeelta näkyy läheiseen puistoon, jossa käyn lastenlasten kanssa leikkimässä. Lapset ja lastenlapset saisivat kyllä käydä useammin luonani, mutta nuo-

rilla perheillä on kiireensä. Puiston kävelyreitit ovat hyvin hoidettuja kesän talven, joten suuntaan sinne usein ulkoilemaan rollaattoria käyttävän ystäväni kanssa.

Ruokaostokseni teen kotikadun varrella sijaitsevassa tutussa lähikaupassa; sinne jaksan kävellä vaikka vointi ei joka päivä olekaan yhtä hyvä. Kaupassa on tutut myyjät, joiden kanssa voi vaihtaa muutaman sanan. Myös apteekki, posti, pankki, muutama kampaamo ja uimahalli löytyvät lähikortteleista. Haluan hoitaa asiani ihmisten kanssa ja käytän nettiä lähinnä tutustuakseni kaupunkini kulttuuritarjontaan ja tilatakseni lippuja erilaisiin tapahtumiin. Uimahallilla käyn jumpassa ja joskus uimasakin. Terveysasemalle on pidempi matka, mutta pääsen sinne helposti bussilla. Kirkko ja teatteri ovat kävelyetäisyydellä, mutta silloin kun menemme naapurissa asuvan ystäväni kanssa teatteriin, otamme kyllä taksin. Ydinkeskustasta löytyvät tietenkin kaikki vaate- ja kenkäkaupat sekä muut erikoistavaliikkeet, mutta niissä tulee harvemmin käytyä.

Toivon, että voin asua omassa kodissa vielä pitkään ja ateria- ja siivouspalvelua aion hyödyntää sitten, kun en enää itse jaksaa lähteä ulos syömään ja siivota.

Sosiaalista elämää palvelutalossa

Terveysten kanssa on ollut vähän ongelmia viime vuosina, joten muutin palvelutaloon. Asuntoni on pieni parvekkeellinen kaksio ja palvelutalo sijaitsee rauhallisessa kaupunginosassa. Nautin kovasti siitä, että saan kaiken tarvitsemani avun täältä, eikä minun tarvitse rasittaa sukulaisia ja ystäviä käytännön asioillani. Voin elää palvelutalossa niin itsenäistä elämää kuin haluan, mutta tiedän, että minua ei jätetä yksin. Seuraa ja apua on aina saatavilla. Palvelutalossa on tarjolla niin julkisia kuin yksityisiäkin palveluita ja lisäksi täällä työskentelee vapaaehtoistyöntekijöitä.

En juurikaan syö kotona, sillä käyn aamupalalla, lounaalla ja päivällisellä palvelutalon ravintolassa. Jos kaipaakaan vielä iltapalaa, valmistan sen itse. Pieni ruokakauppa on kävelyetäisyydellä palvelutalosta ja siellä teen pienet päivittäistavaraostokseni. Minulla on hyvät tietoliikenneyhteydet kotona. Käytän verkkokauppoja, sillä voin tutustua rauhassa

tuotteisiin kotona netin kautta ja ostaessani saan ne kotiin kuljetettuna. Myös pankkiasiat hoidan pääasiassa netissä, joten käyn pankkikonttorissa harvoin.

Palvelutalossa on siivouspalvelu ja pyykkipalvelu, joita molempia käytän säännöllisesti. Myös yksityinen kampaamo- ja kauneushoitola toimii talossamme. Kun minulla käy vieraita, voin ostaa tuoreen kahvileivän palvelutalon kanttiinista. Palvelutalossa on tarjolla erilaista ohjelmaa ja monia kerhoja, joihin osallistun kiinnostukseni mukaan. Käymme välillä porukalla teatterissa ja silloin liikumme pikkubussilla. Mukana on aina avustaja; hän on vapaaehtoistyöntekijä, joka on lupautunut auttamaan meitä muutamana iltana kuukaudessa.

Olen aina ollut ahkera kirjaston käyttäjä ja siksi on hienoa, että kaupunginosamme kirjasto sijaitsee lyhyen kävelymatkan päässä palvelutalosta. Mainittakoon vielä, että palvelutalon ympärillä on useita mukavia kävelyreittejä ja puistoalueita, joten ulkoilumahdollisuudet ovat hyvät. Tarvittaessa tarjolla on ulkoilutusapua, joten jokainen pääsee ulos halutessaan. Palvelutalossa asuessa minulla on säilynyt mahdollisuus tehdä valintoja ja nauttia elämästä!

Turvallista lähielämää

Tilava kolmen huoneen ja keittiön kotini on hissillisessä pienkerrostalossa väljästi rakennetussa lähiössä. Talossa asuu eri-ikäisiä ihmisiä, kuten myös muita eläkeläisiä. Olen vuokrannut pihalta pienen viljelyspalstan ja saan siitä mukavasti kaikenlaista särkevää ruokapöytään kesällä ja alkusyksyllä. Yritän olla elämäntavoiltani ekologisesti ajatteleva kulluttaja myös eläkkeellä ollessani.

Viihdyn hyvin lähiössä, sillä luonto on lähellä, mutta myös peruspalvelut ovat kävelyetäisyydellä kodista. Ostoskeskus on puolen kilometrin päässä ja se on monipuolinen, mutta ei liian iso. Siellä on hyvä keski-kokoinen ruokakauppa kunnon liha-, kala-, juusto- ja leivonnaistiskei-neen. Sieltä saan kaiken tarvitsemani ruuan. Lisäksi siellä on apteekki, posti, parturi-kampaamo, kioski ja polkupyöräkorjaamo sekä pieni lounasravintola. Käyn siellä silloin tällöin syömässä tai kahvilla muutaman ystävän kanssa. Pääasiassa teen ruuan itse kotona, mutta jos en jostain

syystä halua tai jaksa laittaa ruokaa, tiedän, että voin myös tilata valmiin ruuan kotiin ateriapalvelusta.

Asuinalueeni ja kevyenliikenteen väylät ovat hyvin hoidettuja ja va-laistuja. Lähiö on rauhallinen ja turvallinen ja pitkään alueella asuneena tunnen täällä monia. Liikenteen melua täällä ei ole ja ilma on puhdasta, toisin kuin keskustassa. Mukavinta on, että pääsen miltei kotiovelta metsään, jossa on helppokulkuisia kävelyreittejä ja talvella hyvät ladut. Olen myös sienestänyt ja marjastanut lähimetsissä.

Jos kaipaen vaihtelua, pääsen linja-autolla kätevästi muutaman kilome-
trin päässä olevaan kauppakeskukseen, jonka yhteydessä toimii myös kirjasto ja elokuvateatteri. Teen joskus ruokaostokset kauppakeskuksen isossa marketissa, mutta pääasiassa kiertelen erikoistavarakaupoissa ja saatan poiketa kahvilla. Kirkko ja seurakuntasali sijaitsevat kauppakes-
kuksen naapurissa ja niissä molemmissa käyn melko säännöllisesti eri-
laisia kerhoissa ja tilaisuuksissa.

Kaupungin keskusta on alle puolen tunnin linja-automatkan päässä ja vuoroja sinne kulkee tiheään. Keskustassa on monipuolisimmat julki-
set ja yksityiset palvelut. Erityisesti terveyspalvelut haen keskustasta ja talviaikaan käyn keskustan uimahallissa vesijumpassa.

Luonnonläheistä elämää kirkonkylän liepeillä

Olen ulkoilmamaihminen, tykkään tehdä pihatöitä ja hoitaa pientä puutar-
haani. Yhdessä tasossa oleva rivitaloasuntoni sijaitsee rauhallisella pien-
taloalueella parin kilometrin päässä kirkonkylän keskustasta. Kodissani on hyvät nettiyhteydet, joten pankkiasiani hoidan kokonaan netissä ja ostan myös vaatteita ja harrastusvälineitä netin kautta, siellä kun valin-
nan varaa riittää. Mutta erityisen mukavaa on pitää ulkomailla asuvaan pojan perheeseen yhteyttä netin kautta ja nähdä päivittäin lastenlasten kasvat kuvaruudulla.

Kirkonkylän keskustassa on miltei kaikki tarvitsemani palvelut, kuten monipuolinen pieni supermarketti ja yksi pienempi ruokakauppa, rauta-
kauppa, apteekki, parturi, posti sekä Alko. Kuntien yhdistymisen vuoksi terveyskeskus siirtyi 15 km päähän, mutta sinne pääsee hyvin palvelu-
linjan bussilla. Itselläni on tosin auto ja ajokortti, joten hoidan monet asiani, kuten kauppareissut ja terveyskeskuksessa käynnit, autolla.

Lähistöllä on puhdasvetinen järvi, jossa käyn kalassa parin kaverini kanssa ja uimassa lastenlasten kanssa. Asuinalueeni rajautuu laajaan metsäalueeseen ja syksyisin käyn ahkerasti sienessä. Kunta tekee sinne muutaman hiihtoladun talvisin, joten voin lähteä kotiovelta myös hiihtämään.

Tunnen seinänaapurini hyvin ja he pitävät silmällä asuntoani, kun talvisin olen aina muutaman viikon etelässä. Minä sitten puolestani kesällä vahdin heidän asuntoaan, kun he ovat kesämökkillään.

Asumismuotoni ylläpitää mielestäni terveyttäni ja vaikka kuntoni huononisikin, uskon pärjääväni pitkään nykyisessä kodissani, missä ei ole yhtään liikkumista haittaavia portaita. Olen tietenkin oikeutettu julkisen sektorin tarjoamiin palveluihin, mutta tarvittaessa voin ostaa lisää palveluita yksityisiltä palveluiden tuottajilta, koska oma taloudellinen tilanteeni on hyvä.

Hyvä elinympäristö vapauttaa valintoja

Kaikissa neljässä hyvää elinympäristöä kuvaavassa tyyppikertomuksessa näkyy kolmannelle iälle tyypillinen ajatus hyvin itsenäisestä elämästä, jossa harrastuksilla on tärkeä merkitys. Omista aikuisista lapsista ei haluta olla riippuvaisia, vaikka perhe samoin kuin ystävät ovatkin tärkeitä. Kertomukset viittaavat myös siihen, että ainakin osittain vanhoista elämänkaariodotuksista on vapauduttu. Kolmannessa iässä keskitytään itseen ja omaan hyvinvointiin, eikä aina aseteta etusijalle esimerkiksi omien lasten tai lastenlasten auttamista, vaikka siihenkin toki aikaa käytetään ja halutaan käyttää.

Sekä yhteiskunnan että yksityisten tuottajien monenlaisten palveluiden halutaan olevan helposti saatavilla. Voidaan myös ajatella, että näiden tyyppikertomusten toivemaailma tukee vahvasti pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan mallia, jossa palvelujen tuottamisesta vastaa pääosin julkinen sektori (Esping-Andersen, Gallie, Hemerijk & Myles 2002, 11–14). Yhteiskunnan palveluja ei koeta almuiksi, vaan kaikille kuuluviksi. Modernina piirteenä näkyy, että yhteiskunnan palvelujen käyttäjistä on tullut myös entistä vaativampia. Asiakas ja kuluttaja voivat

vaatia julkisella puolella laadukasta palvelua. Jos vastaavanlaisia kertomuksia teetettäisiin esimerkiksi eteläisessä Euroopassa, kuvitelmat olisivat todennäköisesti toisenlaisia. Siellä perheen huomattavasti vahvempi rooli hyvinvointipalvelujen tuottajana näkyisi mitä ilmeisimmin myös kertomuksissa.

Asuntokuvitelmat ovat melko realistisia. Toiveissa on useimmiten kohtuullisen kokoinen kerrostaloasunto, yhdessä kertomuksessa rivitalo. Suurikokoinen parveke toimii kesäisenä oleskelupaikkana ja puutarhana kerrostaloissa. Yksiötä ei pidetä hyvänä, vaan toiveissa on yhdellekin ihmiselle vähintään kaksi. Tehtävänannossa pyydettiin eläytymään tilanteeseen yksin asuvana eläkeläisenä, joten omakotiasumisesta ei olla kovin kiinnostuneita. Siinä suhteessa toiveasunnot poikkeavat työikäisen väestön toiveista (Juntto 2008, Lammi & Timonen 2008).

Toiveet kertovat myös suomalaisten vaurastumisesta; jos vastaajat asuvat omistusasunnossa, he voivat ajatella asumisvarallisuuden ja kenties muunkin varallisuuden helpottavan toiveiden mukaista asumista myös eläkeläisenä. Asteittain suomalaisista on tullut myös kaupunkilaisia tai ainakin taajama-asujia. Syrjäseudulle ei kaivata, vaan toiveasunto löytyy kaupunkimaisesta tai ainakin kirkonkylämaisestä ympäristöstä. Tällä hetkellä haja-asutusalueiden ikääntyneet muuttavat suuresta pienempään asunnosta kuntakeskuksiin palveluiden äärelle (Loikkanen & Lyytikäinen 2008, 197). Tyypikertomusten toiveet näyttävät siis tukevan nykyisen kaltaista kehitystä, jossa iäkkäät valitsevat asuinalueeseen mieluiten taajaman. Yllättävää sen sijaan on, että vastaajien toiveissa oli pääasiassa kerrostaloasunto, ei pientalo.

Eläkeläiselle huono elinympäristö – kolme tyypikertomusta

Omakotitalossa kaukana kaikesta

Asun 1950-luvulla rakennetussa omakotitalossa haja-asutusalueella 15 kilometrin päässä kirkonkylältä. Suurempaan kaupunkiin on matkaa 40 kilometriä. Minulla ei ole ajokorttia ja linja-autot eivät enää kulje täälläpäin. Lähin pysäkki on neljän kilometrin päässä. Naapurikylällä parin kilometrin päässä sijainnut lähikylän kauppa lopetti jo vuosia sitten. Nyt

käyn kerran viikossa tiistaisin kunnan järjestämällä taksilla hoitamassa asiani kirkonkylällä.

Valitettavasti palvelut ovat heikentyneet kirkonkylälläkin. Jäljellä on enää yksi ruokakauppa, jonka hintataso on korkea ja valikoima keho. Tuotteiden viimeinen käyttöpäivä on harmillisen usein kovin lähellä. Kun ruuat pitää ostaa viikoksi eteenpäin, ovat säilykkeet tulleet liiankin tutuiksi. Asiamiesposti toimii ruokakaupan yhteydessä ja sieltä noudan postimyynnistä tilaamani vaatepaketit. Kiirettä pitää, jos kampaamoon pitää ehtiä samalla reissulla. Silloin täytyy muut asiat toimittaa alle puolessa tunnissa. Apteekin sivutoimipisteeseen tilaan etukäteen tarvitsemani lääkkeet. Kirjasto onneksi vielä toimii, mutta senkin lakkauttamisesta puhutaan koko ajan.

Lääkäri pitää torstaisin vastaanottoa kirkonkylällä, joten en pysty yhdistämään siellä käyntiä kunnan tarjoamaan asiointimatkaan. Tak-sikulut vievätkin kohtuuttoman osan pienestä eläkkeestäni. Terveyskeskus on enää kaupungissa. Siellä käydessä täytyy aina pyytää naapurua kuljettamaan minut lähimmälle bussipysäkillä ja takaisin. On ikävää vaivata naapurua, kun tietää, että heillä on kädet täynnä työtä maatilallaan.

Taloni kaipaisi kunnostusta. Eniten minua haittaavat rappuset. Etenkin kellarissa olevaan kylpyhuoneeseen meno on vaikeaa jyrkkien portaiden vuoksi. Toivon, että saisin kotiin apua, mutta kunnan huonon taloustilanteen vuoksi sitä annetaan vain kaikkein huonokuntoisimmille. Minulla ei ole varaa ostaa palveluita yksityisesti. Olen kuitenkin kiintynyt talooni, enkä vielä ole harkinnut muuttoa taajamaan.

Onnettomana ongelmalähiössä

Kotini on 1970-luvun alussa rakennetussa betonilähiössä. Asun pienessä kaksiossa hissittömän kerrostalon toisessa kerroksessa. Kaikki ikkunat ovat kohti etelää ja asunnossani on tukahduttavan kuuma kesäaikaan. Talvella puolestaan palelen, koska ikkunoista vetää. Parveketta minulla ei ole ja asunnon tuulettaminen on hankalaa. Talo on kehnossa kunnossa, julkisivun betonielementeissä teräkset pilkottavat ja putkiremontti on edessä lähivuosina. Paljon muutakin pitäisi

tehdä, mutta en tiedä millä rahalla. Vastike on jo nyt niin suuri korkeiden käyttökulujen vuoksi, etten pysty kyllä enempää asumisestani maksamaan.

Ennen niin vireä ostoskeskus on nykyään puoliksi tyhjillään. Toisessa siivessä toimii kirpputori, muttei niitä romuja kyllä kukaan nurkkiinsa halua. Kioskilla ja pubilla riittää asiakkaita, varsinkin silloin, kun toimeentulotuet on maksettu. Lähiössä ei ole yhtään järkevän tuntuista eläkeläiskerhoa, jossa ei alkoholia läträttäisi, ja tuntuu siltä, että kaikki eri tavoin ongelmaiset ihmiset on asutettu tänne.

Lähin ruokakauppa on hypermarketti isossa risteyksessä kolmen kilometrin päässä kodista. Hypermarketin yhteydessä toimii apteekki, kampaamo, asiamiespostina toimiva R-kioski, pankkiautomaatti ja yksityinen lääkäriasema. Olen sitä mieltä, että laiskat ja välinpitämättömät autoilijat ovat tappaneet lähikaupat ajamalla hypermarkettiin metsästäämään parin euron alennuksia. Jo auton starttaaminen syö moiset säästöt. Hypermarketissa ostoksilla käynnit ovat uuvuttavia. Ensinnäkin paikallisbusseja kulkee kaupan suuntaan enää kerran tunnissa ja vaikka jään kauppa lähinnä olevalla pysäkillä pois, joudun kävelemään ison pysäköintialueen poikki päästäkseni myymälään sisään. Suuri osa tuotepakkauksista on liian suurikokoisia yksin asuvalle. Ruoka ehtii piilaantua ennen kuin sen saa syödyksi. Eniten kuitenkin inhoan megakojoisten karryjen työntämistä satoja metrejä pitkin käytäviä saadakseni koottua vaatimattomat ostokseni. Ongelmaksi koen myös sen, että pitkän ja aikaa vievän kauppareissun vuoksi olen joutunut harventamaan kaupassa käyntiä. Sen seurauksena kertaostokseni painavat entistä enemmän. Vaikka käytänkin perässä vedettävää kauppakarryä, sen kantaminen toiseen kerrokseen on raskasta.

Kaikki käyttämäni julkiset palvelut joudun hakemaan kymmenen kilometrin päästä kaupungin keskustasta. Busseissa on usein leivotonta ja pelkään asiointimatkoja. Kaiken kaikkiaan elämäni on kovin niukkaa, elinpiiri pieni ja tunnen itseni usein yksinäiseksi. Sosiaalisesta elämästä ei tule netin kautta mitään ja nettiyhteydetkin pätkevät kaiken aikaa.

Ahdasta kaupunkielämää melun ja saasteiden keskellä

Asun hissittömässä kerrostalossa kaupunginosassa, jota halkovat ruuhkaiset kaupungin sisääntuloväylät ja joka rajoittuu teollisuusalueeseen. Liikenteen melu kantautuu sisälle asuntooni ja ikkunaa ei voi päivällä avata, koska liikenteen nostama pölyn ja noen määrä on sietämätön. Alue on varsin mäkistä ja jalankulkuväylät on valaistu ja hoidettu huonosti. Talvella saa pelätä liukastuvansa ja kesällä rikota kaljapullot ja koirien jätökset haittaavat kulkemista.

Ahdas kerrostaloyksiöni on viimeksi remontoitu vuosikymmeniä sitten. Kylpyhuoneessa on korkea amme, jonne on vaikea mennä. Minulla on liikaa tavaraa eikä keittiöön mahdu asianmukaisia kylmäkalusteita. Näköni on heikentynyt ja tarvitsisin lisää valaistusta, mutta kaikki pistorasiat ovat jo käytössä ja jatkojohtojakin risteilee maton alla. Talon pieni piha on autojen parkkipaikkana eikä lähettyvillä ole mitään rauhallista ja viihtyisää puistoa, minne voisi mennä kävelemään tai istuskelemaan.

Lähin bussipysäkki on mäen alla puliukkojen ja narkkareiden valtaaman puistikon vieressä. Bussien vuoroväli on harventunut ja vuoroja jää usein myös ajamatta. Kaikki palvelut on käytännössä haettava kaupungin keskustasta. Kyllähän parin korttelin päässä on pieni lähikauppa, mutta sen valikoima on niin suppea, että ruokavalio muuttuu siellä asioidessa kovin yksipuoliseksi. Terveyskeskukseen ja sairaalan mentäessä joudun vaihtamaan bussia kahteen kertaan. Kaiken tavarain rahtaaminen keskustasta on raskasta ja harvoin jaksan enää illalla lähteä mihinkään kulttuurieroihin. Lisäksi etenkin viikonloppuiltoina on pelottavaa liikkua yksin. Humalassa olevat alaikäiset nuoret riehuvat kadulla, eivätkä heidän vanhempansa taida itse olla sen paremmassa kunnossa.

Minulla ei ole omaa tietokonetta, kun en ole sitä koskaan oikein oppinut käyttämään. Nykyään on tosi vaikeaa hoitaa mitään asioita ilman nettiyhteyksiä. Jo pelkän lääkäriajan varaamisen puhelimitse on tosi hankalaa, kun linjat on koko ajan varattu. Pitäisi kuulemma tehdä nettissä, mutta milläs teet, kun et osaa.

Lääkäri kehotti minua liikkumaan, vaikka vaan kävelemään, mutta tämä ympäristö ei houkuta lähtemään. Jos olisi edes joku, jonka kanssa liikkua!

Huono elinympäristö ei tue itsenäistä elämää

Huonon elinympäristön kuvauksissa korostuvat heikon palvelun, huonon yhdyskuntasuunnittelun ja taloudellisten rajoitteiden aiheuttamat vaikeudet. Tämä johtaa arjen hankaloitumiseen monessa suhteessa. Pääalle kasaantuvat vielä sosiaalisten suhteiden puute ja siitä aiheutuvat ongelmat. Myös tottumus on eräänlainen ongelma. Epäkohdat saatetaan hyväksyä, eikä niihin ajatella suuria ratkaisuja, kuten asuinalueen tai paikkakunnan vaihtoa. Jos elämänkaariodotuksista vapautumista ajatellaan länsimaisen vaurastumisen ja modernisoitumisen tuotamana vapautumisena, näyttäisi siltä, että huono elinympäristö ei tällaista vapautumista tue. Yksilöllä ei ole mahdollisuutta valita Nikanderin (1999) mainitsemia vaihtoehtoisia elämänkulkuja, mikä puolestaan voi modernissa yhteiskunnassa lisätä pahoinvointia.

Pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskuntamallissa palvelurakenne nojaa julkiseen tuotantoon. Yhteiskunta pystyy tarjoamaan palveluita tehokkaimmin tiiviissä yhdyskuntarakenteessa. Syrjäseuduille palveluita puolestaan on vaikeaa tuottaa kustannustehokkaasti. Tämä näkyy myös vastaajien kertomuksissa, joissa pelätään palveluiden karkaavan saavutamattomiin. Näissä kertomuksissa näkyy myös siirtymä kolmannesta iästä neljänteen, jolloin riippuvuus muista ihmisistä kasvaa. Osin huonon elinympäristön kuvaukset ovat siis kuvauksia siirtymästä kolmannesta eliniästä neljänteen. Huono elinympäristö ei pysty tukemaan riippuvuuden kasvua positiivisella tavalla. Ongelmat ja vaikeudet kasautuvat ja kasvavat iän karttuessa, ja niistä tulee entistä vaikeammin ratkaistavia. Asiat voivat myös muuttua nopeasti ja yllättäen huonompaan suuntaan.

Kulutussyhteiskunnassa elävien ihmisten arkielämässä markkinavälitteisellä kuluttamisella on suuri rooli (esim. Bauman 1989). Jos hyödykkeiden ostaminen ja palveluiden käyttö on asuin ympäristön takia vaikeaa, se voi lisätä syrjäytymistä (syrjäytymisestä esim. Helne 2002). Kertomuksissa näkyi lisäksi harrastusten tärkeä rooli kolmannessa iässä. Aiemmin työhön käytetty aika käytetään nyt harrastuksiin ja sosiaalisuuteen elämässä. Jos ympäristö ei tue tätä, elämästä tulee herkästi yksitoikkoista ja yksinäistä. Huono elinympäristö ei pysty tarjoamaan har-

rastusmahdollisuuksia, sosiaalisia kohtaamispaikkoja eikä elävää yhteyttä luontoon.

Yhteistyöllä itsenäisenä

Kuluttajien kertomukset toivotuista ja ei-toivotuista elinympäristöistä kertovat maalta kaupunkiin muuttaneiden suomalaisten irtautuneen myös toiveissaan agraariympäristöstä. Enää ei haikailla maalle eläkeläisiksi, vaan eläkkeellä halutaan elää palveluiden keskellä. Palveluiden helppo saatavuus tukee itsenäistä elämää kolmannessa ja vielä neljännessäkin iässä. Palvelurakenteen jo käynnissä olevan muutoksen myötä palvelut keskittyvätkin entistä enemmän keskustoihin. Julkisten palveluiden lisäksi ollaan totuttu ostamaan myös yksityisiä palveluita. Niistä ollaan valmiita jo jonkin verran maksamaan ja niiden saatavuus halutaan varmistaa.

Tutkimusmenetelmä antoi kuluttajille mahdollisuuden kuvata sekä asuntoa että elinympäristöä yksityiskohtaisesti. Näiden kautta nousi esiin monenlaisia kehittämistarpeita. Esimerkiksi nykyinen kerrostalokanta ei vastaa tulevaisuuden ikääntyvien tarpeisiin kaikilta osin. Jos halutaan kannustaa ihmisiä asumaan taajamien kerrostaloissa, uudenlaisten asumiskonseptien kehittelyä tarvitaan.

Nykyisessä asuntokannassa tilavia, lasitettuja parvekkeita löytyy ai-noastaan uusimmista taloista. Vanhemmissa kerrostaloissa parvekkeet ovat vaatimattomia, jos niitä on lainkaan. Erilaisten palvelukonseptien kehittäminen kerrostaloihin olisi myös paikallaan. Aiemmin pientä apua sai usein talonmieheltä. Nykyisin talonmiehiä ei läheskään kaikissa taloissa ole. Tarvitaan uudenlaista ajattelua ja toimivia palveluratkaisuja pienten lähipalveluiden tuottamiseen. Pienehköjä, kahden ja kolmen huoneen läpitalon asuntoja, tarvitaan lisää. Nykyisin pienissä asunnoissa näkymät avautuvat tyypillisesti vain yhteen ilmansuuntaan.

Kertomuksissa nousee esiin toive luonnonläheisestä elinympäristöstä. Luonto tässä yhteydessä tarkoittaa ihmisen muokkaamaa luontoa: ulkoilureitistöjä, puistoja, puutarhoja, viljelypalstoja ja kaupunkimetsiä. Kesämökille kokoaikaiseksi asukkaaksi muuttaminen ei toiveissa näy,

vaikka kesämökkeily on aivan erityisesti iäkkäiden suosiossa (Timonen 2009). Yksi syy tähän lienee se, että kertomuksissa pyydettiin kuvittelemaan eläkeläisvuosia yksin asujana, ei puolison kanssa. Palvelujen heikko saatavuus ja sosiaalisten kontaktien vähäisyys voi vähentää haluja asua kesämökillä ympäri vuoden. Kaipuu yksityisen ulkotilan luomiseen on myös tärkeä. Millaisessa tulevaisuuden kerrostalossa voitaisiin tarjota asukkaille tällaisia tiloja?

Giddensiläinen irtautuminen elämänkaariodotuksista näkyy kertomuksissa ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin kaikissa kertomuksissa korostuu kolmannelle iälle tyypillinen itsenäisyys ja riippumattomuus yhteisön ennako-odotuksista. Toisaalta ollaan myös huolestuneita riippumattomuuden ja itsenäisyyden säilyttämisestä. Ennen kaikkea halutaan itse määritellä, kenestä halutaan olla riippuvaisia. Tulevat eläkeläiset eivät ajattele muuttuvansa eläkkeellä aikuisten lasten avusta tai muista lähiomaisista riippuvaisiksi, vaan he haluavat jatkaa omaa aktiivista elämäänsä fyysisistä rajoituksista huolimatta. Elämäntapa- valintoja halutaan tehdä myös eläkeläisinä, ja jo tehdyistä valinnoista halutaan pitää kiinni. Modernisoitumiskehitys ja elämänkaariodotuksista irtautuminen voidaan nähdä myönteisenä asiana, jota ihmiset toivovat ja haluavat. Kulutuksessa tämä näkyy siinä, että jo totuttua elämäntyyliä halutaan jatkaa. Ikäntymisestä huolimatta identiteetin rakentamiseen sidoksissa oleva kulutustyyli säilyy jatkossakin. Jos moottoripyörän selässä on viihdytty kesäisin keski-ikässä, harrastus jatkuu myös iän karttuessa. Taidekeskuksen kävijä viihtyy taiteen parissa eläkeläisenäkin.

Kiinnostava on myös kysymys, mitä kolmannelle iälle tapahtuu eläkeiän noustessa. Tämä voi muuttaa toiveita siitä, mitä eläkeiässä halutaan tehdä. Kiireinen työelämä ja pitkään työssä jaksaminen näkynee myös tulevaisuuden eläkeläisten eläkkeiden suuruudessa. Voi olla, että tulevat hyvätuloiset eläkeläiset ovat nykyeläkeläisiä innokkaampia ostamaan palveluita ja panostamaan entistä enemmän omaan hyvinvointiin ja laadukkaaseen vapaa-aikaan. Joka tapauksessa kulutuksen moninaistuminen tulee näkymään tulevaisuuden eläkeläisissä. Kulutus- tyylien ja elämäntapojen kirjo laajenee. Eläkeiässä halutaan elää elinvoimaisissa taajamissa eri-ikäisten ihmisten keskellä. Toiveet haastavat

julkisen ja yksityisen sektorin palvelujen tuottajat kehittämään entistä laadukkaampia palveluita erilaisten toiveiden mukaan. Koko palvelurakenne ja yhteiskunnan tarjoamien palvelujen taso jouduttaneen punnitsemaan poliittisissa keskusteluissa. Mitä palveluita voidaan ja halutaan hoitaa julkisella rahalla? Lisäksi yhdyskuntarakenteelta vaaditaan entistä enemmän. Palvelut halutaan kävelyetäisyyden päähän tai ainakin hyvien julkisten kulkuyhteyksien päähän kodista, mikä osaltaan tukee itsenäistä elämää. Miten yksityinen ja julkinen sektori saadaan yhteistyöhön edistämään hyvää elinympäristöä? Vain hyvä yhteistyö voi tarjota tulevaisuuden eläkeikäisille sellaisen elinympäristön, joihin he toiveissaan haluaisivat asettua.

Lähteet

- AUTIO M (2006) *Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa*. SKS. Helsinki.
- BAUMAN Z (1989) *Legislators and Interpreters. On Modernity, Postmodernity and Intellectuals*. Polity Press. Cambridge.
- ESKOLA J (2007) Eläytymismenetelmän autuus ja kurjuus. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Toim. J Aaltola, R Valli, 71–86. PS-kustannus. Jyväskylä.
- ESKOLA J, SUORANTA J (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. Tampere.
- ESPING-ANDERSEN G, GALLIE D, HEMERIKK A, MYLES J (2002) *Why we need a New Welfare State*. Oxford University Press. Oxford.
- GIDDENS A (1991) *Modernity and Self-Identity; Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press. Cambridge.
- GIDDENS A (1999) *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. Profile. London.
- HEINONEN V (1998) *Talopoikainen etiikka ja kulutuksen henki. Kuluttajaneuvonnasta kuluttajapolitiikkaan 1900-luvun Suomessa*. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki.
- HELNE T (2002) *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Stakes. Helsinki.
- HUTTUNEN K, LAMMI M (2009) Suomalainen säästäväisyys: säästäväisyyden puhuvat suomalaisissa kuluttajaelämäkerroissa. *Historiallinen aikakauskirja* 107 (1) 84–98.
- JUNTTO A (2008) Asumisvalinnat, liikkuvuus ja asumisen arkitalous. Teoksessa: *Koti – tehtävistä uusiin ihanteisiin*. Toim. M Lammi, P Timonen, 13–28. Kuluttajatutkimuskeskuksen kirjoja 4. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.

- KOISTINEN K, TUORILA H (2008) *Millainen olisi hyvä elinympäristö? – Asukkaiden näemyksiä elinympäristöstä, asumisesta ja palveluista eri elämänvaiheissa*. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 9/2008. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.
- KÄRNÄ S (2009) *Hyvinvoinnin pysyvyyttä ja muutosta kolmannessa iässä. Ikääntyvien elämänkulun seuranta vuosina 1991 ja 2004 Varkauden kaupungissa*. Kuopion yliopiston julkaisuja E 166. Kuopion yliopisto. Kuopio.
- KÄRKKÄINEN S-L, MATALA T, TIITINEN V, TYRKKÖ A (1989) *Asunto-olot ja asumisen tuki*. Tutkimuksia 155. Tilastokeskus.
- LAMMI M (2006) *Ett' varttuisi Suomenmaa. Suomalaisten kasvattaminen kulutusyhteiskuntaan kotimaisissa lyhytelokuviissa 1920–1969*. SKS ja SEA. Helsinki.
- LAMMI M, TIMONEN P (2008) Oman puutarhan mansikoita – puutarhahanteiden ja asumiskonseptien eriytyminen toisen maailmansodan jälkeen. Teoksessa: *Koti – tehtävistä uusiin ihanteisiin*. Toim. M. Lammi P Timonen, . 77–88. Kuluttajatutkimuskeskuksen kirjoja 4. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.
- LASLETT P (1989) *A Fresh Map of Life. The Emergence of the Third Age*. Weidenfeld and Nicolson. London.
- LOIKKANEN H, LYYTIKÄINEN T (2008) Asuntojen kysyntä ikäryhmittäin ja sen tulevaisuudennäkömät. Teoksessa *Kulutuksen pitkä kaari. Niukuudesta yksilöllisiin valintoihin*. Toim. K Ahlqvist, A Rajjas, A Perrels, J Simpura, L Uusitalo, 180–207. Gaudeamus. Helsinki.
- MYRSKYLÄ P (2005) *Tallella ikä eletty Ikääntyminen tilastoissa*. Tilastokeskus, elinolot 2005 - julkaisu. Tilastokeskus. Helsinki.
- NIKANDER P (1999) *Elämänkaaresta elämäntilanteeseen: Iän muuttuva merkitysmaailma*. Teoksessa: *Naiset ja ikääntyminen*. Toim. I Kangas, P Nikander, 27–43. Gaudeamus. Helsinki.
- Tilastokeskuksen asunnot ja asuinolotilastot http://pxweb2.stat.fi/Database/StatFin/asu/asas/asas_fi.asp (16.9.2008).
- TIMONEN P (2009) *Arkiset haaveet – luontoharrastukset nautinnon lähteenä*. Teoksessa: *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Toim. M Liikkanen. Gaudeamus. Helsinki.
- TUOMINEN E (2008) *Eläkeläisten hyvinvoinnin jäljillä – katsaus viimeaikaiseen tutkimukseen*. Teoksessa: *Näkökulmia eläkeläisten hyvinvointiin*. Toim. E Tuominen. Eläketurvakeskuksen raportteja 4/2008. Eläketurvakeskus. Helsinki.
- VAARAMA M, OLLILA K (2008) *Koettu hyvinvointi ja elämänlaatu kolmannessa iässä*. Teoksessa *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Toim. P Moisio, S Karvonen, J Simpura, M Heikkilä, 116–139. Stakes. Helsinki.
- WILSKA T-A (2008) *Lasten materialistiset kulutusasetteet ja kuluttajaksi sosiaalistuminen*. Teoksessa. *Perhe kulutusyhteiskunnassa*. Toim. A Rajjas, T-A Wilska, 33–50. Kuluttajatutkimuskeskuksen kirjoja 5. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.